

МУЗИЧНЕ СЛУЖІННЯ У ПРОТЕСТАНТСЬКОМУ ОБРЯДІ: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Богачова-Стрельцова Лілія Генадіївна,

здобувач кафедри сольного співу

Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової

ORCID ID: 0009-0008-4049-7345

Музичне служіння в церквах євангельських християн завжди відіграло важливу роль. Але якщо провести аналіз форм музичного служіння у сучасних церквах, то побачимо, що ця форма поклоніння переживає глибоку кризу. З одного боку, музична концепція включає хорівий спів, як головну перевірену часом музичну форму літургії, з іншого – молоде покоління має бажання створювати камерні гурти для музичного прославлення. Відповідно, жанрова та стилістична основа музичного служіння значно розширюється. Сучасна музична богослужбова практика багатьох протестантських церков розширюється за рахунок трансформації та акумулювання світських форм, унаслідок чого розширяється художнє вираження концепції віри, представлене різноманітними формами трансляції релігійного досвіду. Однак, музика та форми поклоніння Богу тісно пов'язані з емоціями, їх важко осягнути одним розумом, тому дискусії часто породжують суперечки і навіть чвари. В цьому контексті треба пам'ятати, що зв'язок релігії з музикою дуже глибокий, тому що і та і інша прагнуть упорядкувати світ і привнести в нього справжні цінності. Але музика не є нейтральною субстанцією, вона має силу, вплив, як творчий, так і руйнівний.

Наукова новизна полягає у історичному структуруванні музичного формоутворення церковного богослужіння; поясненні смислового навантаження музичної складової у богослужінні різних напрямів; розвинутому аналізі музичної складової протестантського богослужіння.

Мета дослідження полягає у історично-смиловому обґрунтуванні розмаїття стилів сучасної протестантської служби. Об'єкт дослідження – музикальний супровід церковного богослужіння. Предмет дослідження – поєднання гармонії, форми та смислу у музичному наповненні богослужіння.

Методи дослідження: історичний екскурс, літературний аналіз, стилістичне обґрунтування, узагальнення практичного досвіду. Висновки: Поряд з іншими художніми формами музична творчість у протестантському культурному середовищі складає релігійне мистецтво, засноване на канонічних формах богослужбової практики. Концепт віри знаходить різноманітний художній вираз, розширюється арсенал засобів трансляції релігійного досвіду, і, як наслідок, відбувається стилістичне розширення та поєднання традицій із сучасними тенденціями та напрямками.

Ключові слова: музичне наповнення богослужіння, сучасні стилі протестантської служби, релігійне мистецтво.

Bogachova-Stretsova Liliya. Musical service in the Protestant rite: historical origins and modern challenges

Musical ministry in churches of evangelical Christians has always played an important role. However, if we analyze the forms of musical service in modern churches, then we will see that this form of worship is going through a deep crisis. On the one hand, the musical concept includes choral singing, like a head-turned form of liturgy, on the other hand, the younger generation has a desire to create chambers for musical glorification. Apparently, the genre and stylistic basic of music service is significantly expanding. Today, the musical liturgical practice of many Protestant churches is expanding due to the transformation and accumulation of secular forms; as a result, the artistic expression of the concept of faith is expanding, represented by various forms of broadcasting religious evidence. However, music and forms of worship of God are closely related to emotions, they are difficult to grasp with one mind, so discussions often give rise to disputes and even quarrels. In this context, it should be remembered that the connection between religion and music is very deep, because both seek to order the world and bring true values. But music is not a neutral substance, it has a force, an influence, both creative and destructive.

The scientific novelty consists in the historical structuring of the musical formation of the church service; explanations of the semantic load of the musical component in worship services of various directions; advanced analysis of the musical component of the Protestant service.

The purpose of the study is the historical and semantic substantiation of the variety of styles of the modern Protestant service. The object of the research is the musical accompaniment of the church service. The subject of the study is the combination of harmony, form and meaning in the musical filling of the service.

Research methods: historical excursion, literary analysis, stylistic justification, generalization of practical experience. Conclusions: along with other artistic forms, musical creativity in the Protestant cultural environment is a religious art based on canonical forms of liturgical practice. The concept of faith finds a diverse artistic expression, the arsenal of means of broadcasting religious experience expands, and, as a result, there is a stylistic expansion and combination of traditions with modern trends and directions.

Key words: musical content of the service, modern styles of Protestant service, religious art.

Актуальність теми. Питання духовного становлення особистості в сучасних умовах нестабільної військової, політичної та економічної обстановки набуває особливої актуальності. Пошук вирішення завдань формування духовно багатого суспільства, гуманізації

виховних процесів у різних напрямках. Особливий статус у питаннях морального виховання людини набуває історичний досвід релігії, зокрема звернення до світової спадщини християнської духовної музики. Духовне і моральне вдосконалення людини лежить в основі

і є одним із головних завдань і релігії та мистецтва. Таким чином, загальні цілі зумовлюють звернення релігії до різних видів мистецтва, у тому числі й музичних. Музика, у свою чергу, перетворює, доповнює і занурює в атмосферу Божественної цілісності світу: «Після Божественного світу музика заслуговує на найвищу хвалу. Вона кохана та управителька, яка керує людьми, а частіше приголомшує їх. Чи хочете ви розсіяти смуток, скорити гордеця, підбадьорити зневіреного, охолодити пристрасного або навчити дурня – який спосіб підходить для цього краще, ніж музика?», – зазначав один із великих реформаторів церкви Мартін Лютер [9, с. 56].

Викладення основного матеріалу. Сила музики незаперечна. Вона має один із найсильніших впливів на життя та індивідуальний розвиток особистості. Вивчаючи історію, ми дізнаємося, що протягом усіх століть у всіх культурах музиці відводилося одне з головних ключових місць, оскільки вона завжди була одним із аспектів морально-етичного та духовного становлення особистості. Оскільки саме слово «людина» з грецької «Атролос», що у перекладі «навернений вгору», то одним із сенсів його земного шляху можна позначити необхідність постійного внутрішнього самовдосконалення.

Так, багато грецьких філософів уподібнювали музику своєрідній гімнастиці для душі; для них музика була невід'ємною частиною філософії. Мудреці помітили, що різні звуки та ритми викликають у людей різні емоційні стани. «Бог вклав у людину прихильність створювати і поєднувати звуки не абияк і випадково, але в наслідування гармонії духовного світу», – писав Платон (427–347 рр. до Р. Х). Платон чудово знався на музиці і часто вдавався до музичних прикладів, що говорить про стійке уявлення музичної системи. І хоча у спадщині мислителя відсутня чітка класифікація мистецтва загалом, все ж таки він ілюструє свої міркування про цю сферу. Музика і Душа по Платону наповнені одним змістом, оскільки у його поданні душа є як характеристикою космосу, так і людини. Згідно з його висловлюваннями, лише певні музичні жанри приносять користь людині, тому слід слухати музику, яка розвиває інтелект і дисциплінує: «Важко знайти кращий метод виховання, ніж той, що вже знайдений досвідом багатьох століть; його можна коротко визначити, як такий, що складається з «гімнастики для тіла і музики для душі» [3, кн. 2, с. 55], «... а решти видів музики слід уникати, оскільки можуть призвести до деградації стандартів цивілізації, розбещенню молодого покоління й у результаті, до анархії» [3, кн. 3, с. 79]. Тобто, вже в давнину люди розуміли тісний зв'язок між формою, тобто стилем і змістом та внутрішнім духовним та смисловим наповненням музики.

Аристотель писав про моральний зміст в музиці, про її вплив на характер, цінності та духовність людини та суспільства загалом. На його думку, суспільство має створювати умови, за яких людський негатив і негативні емоції отримають позитивний заряд і через переживання перефарбуються і перетворюються до насолоди. Умови «перетворення емоцій» створюються завдяки

такому жанру як трагедія, де центральна роль приділяється музиці, що допомагає досягти катарсису, в результаті якого «... люди отримують якесь очищення та полегшення» [1, 1342a]. Виховання за Аристотелем – це єдність між характером суспільно-політичного устрою та характером громадян. Завдання музики в даному контексті – навчити громадян правильно розподіляти вільний час – відпочинок, та високе дозвілля, що на його думку не є тотожним. Відпочинок допомагає відновити нервову і фізичну втому – тут не потрібні ні культура, ні мистецтво. А ось заповнення «високого дозвілля» потребує зусиль та виховання [1, 1347a].

Музика приносить людині задоволення на різних рівнях, як у зонах психологічної, фізичної (розважальної) так і культурної та моральної насолоди. У Біблії ми читаємо про царя Соломона, який розумів життя як «суєту і томління духу!» [2, кн. Еклез. 1:14, с. 672], але «...завів у себе співаків і співачок і насолоди синів людських – різні музичні знаряддя» [2, кн. Еклез. 2:8, с. 673].

Перші розділи Біблії містять опис пісні наприкінці виходу ізраїльського народу з єгипетського рабства. Музика цієї пісні стилістично нагадувала урочистий ритуал, а, можливо, і була ним, ритуалом, що супроводжував рух племені до джерела води: «Піднесися, кринице, співайте для неї! Криниця! Вельможі копали її, її викопали народні достойники берлом, жезлами своїми» [2, кн. Числа 21:17, 18, с. 180].

Деякі пісень прославлення раннього періоду описані більш докладно в книзі Виходу: «І взяла Маріам пророчиця, сестра Ааронова, в руку свою тимпан, і вийшли за нею всі жінки з тимпанами та тріумфуванням. І заспівала Маріам перед ними: Співайте Господеві; бо Він піднявся високо, коня і вершника його кинув у море» [2, кн. Вихід 15:20, 21, с. 86]. Складається враження емоційної, неприборканої та галасливої музики, невідокремленої від фізичного руху. Різноманітність інструментів, гра на ударних та танці створювали досить емоційну атмосферу; короткі, прості та лаконічні рядки тексту вказують на багаторазове повторення фраз. А враховуючи, що традиції багатьох східних культур передбачає використання музики, що несе у собі звільнення та катарсис, то у поєднанні з нав'язливим ритмом така музика могла викликати екстатичний стан.

Так само, як у багатьох інших культурах, музика супроводжувала практично кожен подій в житті стародавніх іудеїв. Пісні війни, поразки та перемоги записані у кількох розділах Біблії. Одна з таких вражаючих пісень виконана жінками, які вітали Давида після перемоги над філістимлянами: «...(вони) виходили на зустріч Саулові цареві зі співом та танцями, з урочистими тимпанами та кімвалами. І вигукували жінки, що грали, говорячи: «Саул переміг тисячі, а Давид десятками тисяч!» [2, кн. 1 Сам. 18:7, с. 321]. Тут ми бачимо, що у святкуванні беруть активну участь не тільки чоловіки, а і жінки.

Після спорудження Храму Соломонова (близько 900 до н.е.) богослужіння стає пишним і видовищним. У Біблії досить докладно описані церемонії богослужіння

жінь та роль музики в них: «І сталося, як священники виходили із святині... а Левіти співаки, – усі вони убрані у вісон, з цимбалами, із арфами та з цитрами, а з ними сто й двадцять священників, що сурмили на сурмах» [2, кн. 2 Хр. 5:11–13, с. 472]. Така пишність церемоній взагалі була властива храмовим служінням стародавнього світу в Єгипті, в Шумері. Подібні давні традиції існували й у стародавньому Вавилоні; там теж були стани співаків і музикантів різного роду, складові освіченої громади, що займалися не тільки богослужінням, але вивченням і виданням богослужбової літератури.

Всупереч розвитку цивілізації, науково-технічному прогресу, у віддалених та відрізаних від світу поселеннях музичні традиції можуть зберігатися майже у первозданному вигляді тисячоліттями. Музика арабів-бедуїнів початку ХХ століття має багато спільного з музикою іудеїв-кочівників часів Старого заповіту. Бертрам Томас – американський письменник, журналіст, майстер історичного жанру, який неодноразово бував на Близькому Сході, так описував ранок своєї подорожі з бедуїнами: «Ми підїжджали. Бедуїни рухалися швидко, співаючи гімн воді» [4, с. 297]. Дуже схожа картинка, хоча між цими подіями понад дві тисячі років!

Перші християни не тільки говорили арамейською мовою самого Ісуса Христа, але й мали багато спільного в Літургії Слова (пост, молитва, читання псалмів і спів гімнів). Одна з найдивовижніших згадок про музику в Новому Завіті міститься у двох листах апостола Павла. Обидва вони датовані приблизно 61–63 рр. н.е. «Не впивайтесь вином, а краще наповняйтесь Духом, розмовляючи поміж собою псалмами, і гімнами, і піснями духовними, співаючи і граючи в серці своєму для Господа» [2, с. 1154]; «Вдячно співайте Господеві псалми, гімни, духовні пісні» [2, с. 1166].

Протягом деякого часу традиції синагоги продовжували переходити до християнського богослужіння, незважаючи на переслідування у 44 р. н.е.. Кантори, навчені керувати співом у синагогах, а потім прийнявши християнство, продовжували використовувати свою майстерність у новій церкві. Деякі ранньохристиянські книги, які не увійшли до канону Нового Завіту, несуть у собі важливі свідчення про традиції богослужіння двох перших століть християнства.

Від свого виникнення християнство не мало офіційного статусу в Римській імперії. Усі адепти нової тоді течії зазнавали гонінь протягом більш ніж 300 років. Гоніння вплинули на розвиток християнства в цілому: на вибір канонічних Євангелій, на напрям богослов'я, на організаційну структуру Церкви, а також на музичне служіння. Християни намагалися уникати звичаїв римського суспільства, вважаючи їх аморальними. Враховуючи, що танці та інструментальна музика в Римі на той час асоціювалася з атмосферою розгульного життя, що мали місце в суспільстві, можна зрозуміти, чому ці заняття були неприйнятними в ранніх християнських колах, які сповідують чистоту як помислів, так і діянь.

У 274–337 рр. н.е. імператор Костянтин заклав нове велике місто Константинополь, яке стало цитаделлю християнської культури та вченості. Богослужіння тут

проходили у нових будівлях із великою помпезністю та пишністю, що відповідало новому статусу християнства як державної релігії. Крім того, християни з різних країн мали можливість служити зрозумілими для них мовами, а не тільки грецькою, яка до цього часу була загальноприйнятою у богослужіннях. Проте, культурне оточення ранньої церкви було переважно грецьким, тому Новий Завіт написаний грецькою, а не на івриті, і древні творці церковних гімнів писали свої тексти на музику, що восходить до язичницької грецької культури, а не єврейської [5, с. 255]. Музика цих піснеспівів – простий розспів, заснований на чотирьох грецьких музичних ладах. Деякі з них були заборонені в ранньохристиянській церкві, оскільки вони користувалися в язичницьких храмах і театрах. Але парадокс в тому, що ті розспіви, які церква зичила, також мали язичницькі витоки.

Музичний стиль не розвивався до часів папи Григорія Великого (кінець 6 ст.), який видозмінив музичний звукоряд і створив стиль, що увійшов в історію як григоріанський розспів – спів в унісон, майже без використання музичних інструментів, одними чоловічими голосами.

Батько реформації Мартін Лютер високо оцінював вплив музики на церковні традиції та розвиток богослужіння. Він писав: «Я справді вважаю і не соромлюся цього, що після теології немає мистецтва, рівного музиці. Музика – це чудовий Божий дар. Я не надто сильний у ній, але проміняв би своє мале знання на великі скарби» [8, с. 347]. Високо цінуючи музику, Лютер сам грав на лютні та флейті, часто співав та складав музику для служіння простим людям. Він писав: «Будь ласка, виключіть усі новомодні та пишномовні висловлювання. Щоб піснеспіви полюбили, мова його має бути найпростішою і зрозумілішою» [8, с. 231]. Лютер дбав про те, щоб музика, передаючи біблійну істину, спалахувала серця. Він запозичив мелодії з німецьких народних пісень і навіть із церковних гімнів, присвячених Марії: «Все, чому можна було надати новий вигляд і повідомити силу євангельської звістки, могло служити поширенню цієї звістки і сприяти тому, щоб вона проникала все глибше в серця і все ширше поширювалася країною» [10, с. 174–175]. І справді, гімни, написані Лютером, поширювалися у вигляді листків, їх співали у містах та селах бродячі менестрелі. Вони були простими, доступними, поєднували в собі популярні музичні стилі того часу зі зрозумілими віршами, що доносять євангельську звістку. Іспанський чернець Хома Ісусів (Томас а Іесу) писав: «Дивно, як ці гімни поширюють лютеранство. Написані німецькою мовою, вони буквально вилітали з кімнати Лютера, досягаючи тих місць, де люди живуть і працюють. Їх співали на ринках, на вулицях, у полі!» [10, с. 170].

Проте, не всі погоджувалися з Лютером у його новаторському експресивно-різноманітному розвитку музичного служіння. Римо-католицька церква з засудженням поставилася до того, що з текстами, породженими Реформацією, Лютер пов'язував католицьку чи світську музику. Найстійкіший і найтриваліший опір

чинив Жан Кальвін (1509–1564), який вважав, що за часів Старого Завіту на музичних інструментах грали тому, що народ Божий перебував у «немовляті». Він вважав, що найкраща хвала виходить із самого серця і вимагав виконання на єдино даному людині Богом мелодійному інструменті – його природному голосі, причому «без химерності, струнко, в один голос» [7, с. 370]. При цьому він дозволяв співати тільки вірші, які є в Біблії, тобто богонатхненні псалми.

Церковні громади Женеви, як і багато громад у Шотландії та Англії, пішли за Кальвіном, відмовилися від багатьох видів мистецтв, які застосовувалися в церковних обрядах, вважаючи їх пережитком папства. Впевнені у своїй правоті і в тому, що саме цьому навчав Біблійне вчення, вони видали відповідні укази та знищили безліч органів в церквах. Ще довго, не одне століття, спів псалмів вважався єдиним стилем церковної музики і, поєднуючись із церковним богослужінням, ототожнювався з ним.

На тлі цього мізерного, з погляду мистецтва, тлі музичне служіння все-таки зростало і розвивалося. Близько 1550 Теодор де Беза (1519–1605) завершив переклад 150 псалмів на французьку мову, а професійний музикант, Луї Боржуа (близько 1523–1600), був найнятий, щоб покласти їх на музику. У результаті з'явився «Женевська псалтир», завершений у 1562 р., який вплинув на розвиток євангельської музичної думки. Парадоксом є те, що суворі музичні обмеження, яким мав слідувати Боржуа, не торкалися організації та стилістики церковного служіння. Саме простота і безпосередність мелодійного наповнення богослужіння робить його виразним та незабутнім. У мелодіях використовуються лише довгі та короткі тривалості; майже відсутні пунктири, а повна відсутність гармонійної підтримки прирівнює цю музику до «хліба та води» у своїй простоті та величності. Мелодії походять з різних джерел, але ці запозичення дуже складно визначити саме через простоту втілення. Цей приклад музичної спадщини показує, що музика здатна подолати найміцніші бар'єри, зведені людською недосконалістю.

З позицій пробудження духовності та морального вдосконалення людини показовою є творча позиція найбільшого у світовій культурі композитора-новатора, переконаного протестанта-лютеранина за віросповіданням – І. С. Баха, який всю свою творчість присвячував Богові Творцю, прикрашаючи свої партитури буквами S. D. G. – Soli Deo (Одному Богові слава!) або J. J. – Jesu juva! (Ісусе, допоможи!). За життя Бах був найбільшою славою як першокласний органіст, викладач і автор органної духовної музики. Ключовими поняттями музики Баха були любов і співчуття, гріх і каяття, смерть і вітх, небесна гармонія. При написанні своїх шедеврів він надихався великими текстами Євангелія і самою особистістю Христа, Його життям, вченням, жертвовою смертю.

Сучасна протестантська богослужбова та позацерковна практика у світовому культурному середовищі становить вагомий сегмент, що складається з різноманітних видів творчої діяльності віруючих. І хоча

творчість у протестантських церквах не є самоціллю, вона є комплементарною по відношенню до духовної практики та церковних статутів і порядків. В результаті набувають розвитку такі явища як християнський театр (у тому числі для дітей), християнське телебачення, асоціації християнських поетів та художників, християнське кіно, музичні фестивалі та конкурси, виставки, лекції, що мають культурно-просвітницькі та духовно-просвітницькі цілі. Наприклад, існують навіть електронні сайти, де викладено концепцію діяльності християнських митців, це насамперед – об'єднання всіх християн, завдяки різним видам мистецтва для популяризації на візуальному рівні християнських цінностей. Релігійна тема все більше завойовує популярність у кіно і на телебаченні, адже кіно, просякане християнськими цінностями, є серйозною альтернативою бездуховності, вульгарності, насильству, що панує в сучасному мистецтві.

Релігійне мистецтво протестантів представлено різними формами залежно від необхідної функції та результату: це і форма зовнішнього спілкування – фестивалі, конференції, марші, музичні та недільні школи; це і події всередині життя церковної пастви – одруження, загальноцерковні свята, ювілеї тієї чи іншої церкви, біблійні урочистості.

Сучасна богослужбова практика багатьох протестантських церков отримала розширення за рахунок акумуляції світських форм мистецтва та інноваційних музичних інструментів та стилів. З появою електромузичних інструментів, особливо електрогітар та ударних установок, дискусія у деяких традиційних євангельських церквах стала близькою до конфліктів. У християнському середовищі, де основним жанром прославлення Бога споконвіку вважався людський голос, стрункий хоровий, найчастіше одноголосний спів, з'явилися «групи прославлення», які супроводжують спів безліччю сучасних інструментів.

У традиційних євангельських протестантських церквах хоровий спів, як правило, вважається глибоко духовним і відноситься до звичного музичного служіння, а служіння вокально-інструментальних ансамблів та музичних груп нерідко розглядається як таке, що вимагає пильної уваги з боку керівництва. У церковних колах ці дві форми втілення музичного богослужіння – хор та ВІА – порівнюються, протиставляються один одному, підкреслюючи їхні переваги та недоліки.

У цьому консервативно налаштовані члени церкви, переважно керівництво, підтримують виключно хор; а нові члени церкви та молодь віддають перевагу сучасним групам різних напрямків та стилів. Звісно, у житті кожної людини й у людській культурі загалом існує проблема старого і нового, тобто, діалектичні протиріччя, що відбуваються внаслідок: спадкоємності та передачі культурної спадщини від покоління до покоління; ступеня залежності та відповідальності між поколіннями; співвідношеннями традицій та інновацій; прискорення темпів науково-технічного прогресу; зниженням соціального статусу людей похилого віку; знецінення молоддю накопиченого досвіду старших поколінь.

Експерти, які вивчають зростання церкви, відзначають зв'язок між стилем сучасного поклоніння та темпами церковного кількісного зростання. Джон Бізано (1934–2018), пастор баптистської церкви з Оклахоми, говорить про це явище не вибираючи виразів: «Музика, яка претендує на високу культуру і тонкий смак, похоронні псалми, манірні та церемонні регенти вб'ють церкву найшвидше. Немає таких церков, які численні, сповнені життя, хрестять сотні навернених і впливають на народ, при цьому використовують манірну музику з семиразовим «амінь!» [6, с. 13].

С одного боку, якщо музика народжена в серці і спрямована з любов'ю і захопленням для поклоніння Богу, тим більше, якщо людина любить Бога, щира у своїх почуттях і помислах, вона повинна пам'ятати про відповідальність перед слабшими у вірі братами та сестрами. Не наражати їх на незрозумілі форми поклоніння Богу новаторством експресивних ідей, а з терпінням і повагою до традицій, одягати музичне поклоніння у форму зрозумілу більшості. Тільки в цьому випадку буде досягнуто спільної мети, якою об'єднані всі церкви – прославлення Всевишнього Бога! З іншого боку, з погляду біблійної позиції, будь-яка музична форма, що виходить із щирих, люблячих Бога сердець вподобана та тішить Творця.

Однак, слід враховувати, що і в хоровому служінні, і в служінні груп прославлення є свої унікальні сторони, і найкращим варіантом був би розвиток творчої співпраці та поєднання цих двох різних форм служіння!

Що стосується стилю, форми та ритму музичних творів, то ми сприймаємо ці категорії з точки зору поставленої мети та жанрової специфіки: євангельська звістка, служіння молоді, служіння людям похилого віку, дитячі заходи, весільні та похоронні піснеспіви, тощо.

Не можна забувати, що музика завжди мала величезний вплив як позитивний, і негативний, залежно від того, у чийх руках знаходилася. Вона передає почуття, емоції, духовні пошуки музиканта. Чим глибше музикант присвячує себе Богові та Його ідеям, тим більше вони відображаються у концепції його творчості. На противагу цьому, при посвяченні себе окультистним ідеям, музика може мати руйнівну силу і владу. Така музика притуляє критичний розум, збуджує первісні почуття та бере контроль над волею людини, піддаючи його сутність демонічним впливам. Силу та вплив музики використовували не тільки церковні, але й державні лідери. Так, пильну ідеологічну увагу приділяв музиці Сталін – лідер Радянського Союзу, вважаючи її одним

із основних засобів для перемоги радянської ідеології. Фашистську імперію та її ідеолога Гітлера неможливо сьогодні уявити без смолоскипних ходів під спеціально підібраний ритмічний бій барабанів та марші: переглядаючи кадри кінохроніки, легко помітити, як після багатогодинних мітингів під звуки маршів багатотисячний натовп людей перетворюється на зомбі, втрачаючи свою індивідуальність. На жаль, така практика проникає в деякі релігійні суспільства. Релігійні вожді і диктатори добре розуміли і розуміють, який величезний вплив здатна надавати музика, і намагаються широко використовувати її, обробляючи незрілі слабкі уми і душі. Це стає можливим внаслідок того, що ідентифікація особистості сформована не сімейними традиціями, не прочитанням гарних книг, не прослуховуванням класичної музики, а «вулицею», необхідністю вижити, конкуренцією, відсутністю доброго прикладу тощо.

Таким чином, саме музика є ключем до розуміння багатьох проблем нашого суспільства. Духовні музичні жанри, в порівнянні з іншими жанрами увібрали в себе ідею цілісності світу і інтегрують їх у процеси, що виражаються через художню творчість у глибинні перетворення людської особистості. Так Ендрю Вілсон-Діксон у своєму дослідженні зазначає: «Зв'язок між релігією та музикою дуже глибокий, тому що і той, і інший обумовлений прагненням до істини та порядку, яке вселив у нас Бог. Музика втілює це прагнення у сфері розумного та фізичного, тоді як релігія робить це у сфері сакрального. Більш того, Бог облаштував Своє творіння так, що розкриття Його істини приносить величезну радість як розумову, так і емоційну» [11, с. 8].

Поряд з іншими художніми формами музична творчість у протестантському культурному середовищі складає релігійне мистецтво, засноване на аутентичних формах богослужбової практики. Концепт віри знаходить різноманітний художній вираз, розширюється арсенал засобів трансляції релігійного досвіду, і як наслідок відбувається стилістичне розширення та поєднання традицій із сучасними тенденціями та напрямками.

Висновки. Поряд з іншими художніми формами музична творчість у протестантському культурному середовищі складає релігійне мистецтво, засноване на канонічних формах богослужбової практики. Концепт віри знаходить різноманітний художній вираз, розширюється арсенал засобів трансляції релігійного досвіду, і, як наслідок, відбувається стилістичне розширення та поєднання традицій із сучасними тенденціями та напрямками.

Література:

1. Aristoteles. Politeia IX, Hamburg, 1985
2. Біблія. Українське біблійне товариство, Київ, 2018, с. 1229
3. Платон. Держава. Київ, «Орієнтир». 2017. Кн. 2, кн. 3 с. 336
4. V. Tomas, Arabia Felix, London, 1932
5. David R. Breed, The history and use of hymns and hymn tunes//Tarrytown, N. Y.: Revel, 1903
6. John Bizano, How to Build an Evangelical Church, Nashville; Broadman, 1971
7. John Calvin, Homiliae in primum librum Samueli Geneva Switzerland, 1604
8. Preserved Smith, The life and letters of Martin Luther, New York. Barnes and Noble, Ink. 1911, 1968
9. Quoted in O. Chadwick, The Reformation, Harmondsworth, 1972
10. Theodore Hoetty-Nicke, I Luhter and culture, Martin Luther Lectures, vol. 4. Luther College Press, 1960

11. Wilson-Dickson A. Original edition published in English, A brief history of Christian music. by Lion pic Oxford, England, 1997

References:

1. Aristoteles. Politeia IX, Hamburg, 1985
2. Bibliya (2018). Ukrainske bibliine tovaristvo. [Ukrainian Bible Society]. Kyiv, p. 1229 [in Ukrainian]
3. Platon (2017). Derjava. [State], «Orientir». Kn. 2, kn.3 p. 336 [in Ukrainian]
4. B. Tomas, Arabia Felix, London, 1932
5. David R. Breed, The history and use of hymns and hymn tunes//Tarrytown, N. Y.: Revel, 1903
6. John Bizano, How to Build an Evangelical Church, Nashville; Broadman, 1971
7. John Calvin, Homiliae in primum librum Samueli// Geneva Switzerland, 1604
8. Preserved Smith, The life and letters of Martin Luther// New York. Barnes and Noble, Ink. 1911, 1968
9. Quoted in O. Chadwick, The Reformation, Harmondsworth, 1972
10. Theodore Hoetty-Nicke, Luhter and culture, Martin Luther Lectures vol. 4// Luther College Press 1960
11. Wilson-Dickson A., Original edition published in English – A brief history of Christian music, by Lion pic. Oxford, England, 1997